

A riqueza fluvial nas Terras de Chamoso

*Un paseo polas concas fluviais do pai Miño e dos
ríos Chamoso, Neira e Tórdea, ao seu paso polo Corgo*

EDITA

Asociación Cultural Arumes do Corgo
Dirección Xeral de Turismo da Consellaría de Innovación e Industria

AUTOR

Mario Otero Iglesias

IMPRESIÓN E DISEÑO

Grafinco

DEPÓSITO LEGAL

LU 246-2008

O presente traballo creouse no verán de 2008 por iniciativa e baixo a coordinación da ASOCIACIÓN CULTURAL ARUMES do Corgo, co gallo da celebración das III XORNADAS SOBRE PATRIMONIO. Contou coa colaboración económica da DIRECCIÓN XERAL DE TURISMO da Consellaría de Innovación e Industria.

CONTACTO

arumescorgo@gmail.com

■	Limiar	2
■	O sangue da terra	3
■	Os ríos do Corgo	5
■	Ruta do Chamoso e do Tórdea	8
■	Ruta do Miño e do Neira	20
■	Bibliografía	32

O vasto tecido fluvial do Corgo moldeou ao longo de séculos, como afamado ceramista, a paisaxe que hoxe podemos mirar, ver e admirar sen deixar nunca de sorprendernos. Unha rede hidráulica ben ordenada que comeza por unha infinidade de fontes, segue cun bo feixe de regos e regatos e culmina cun número considerábel de ríos, alimenta ao pai dos ríos galegos co máis valioso zume da chaira. Porque o Corgo é unha chaira ben delimitada coas propias engurras dos vales que arroupan os cursos fluviais. Ríos que recollen o sangue da terra, augas que nutren, que moven, que xeran e que forxan a identidade dun pobo de pedra e auga, para participar no esforzo colectivo de crear o gran río galego, o Miño.

Neste caderno ofrecémosvos, ademáis de información xeral, dúas rutas de sendeirismo circulares para que descubrades pola vosa conta o tesouro que marca a forma de ser do noso concello. A primeira ruta discorre a través das concas medias do Chamoso e Tórdea cunha lonxitude de 16.300 m (aproximadamente tres horas e tres cuartos). A segunda discorre pola zona da confluencia do Neira co Miño cunha lonxitude de 17.000 m (precisarás arredor de catro horas para percorrer e observar os encantos da ruta). Dous itinerarios longos que se poden dividir para facer máis levadeira unha camiñata que salvo nas proximidades dos ríos é totalmente horizontal.

Xa Cunqueiro denominaba a Galiza o país dos dez mil ríos polo denso urdido fluvial que soporta. Esta é unha marca claramente identificativa do noso país que atopa a explicación en dous motivos, o ceo e a terra. O primeiro debido ao clima e máis concretamente ao réxime de choivas. O segundo, débese á forma dos solos, é dicir, á orografía.

Podemos dicir que os ríos son o sangue dunha terra fértil e agarimosa como a galega, cauces que modelan a paisaxe, que dan vida, que inspiran, que xeran. Augas que ao igual que os homes, nacen con pureza e frescura, medran ao unirse cos seus semellantes, maduran percorrendo paseniño verdes vales e acariñando ínsuas, sacan o carácter cando se ven encaixonadas e morren docemente nas rías.

Dende o amencer da civilización o home asentouse a carón dos ríos para aproveitar a súa enerxía e beber das súas augas. Augas que moitas veces uniron pero que noutras marcaron divisións e enfrontamentos. Cauces lixados no último século polos abusos dunha sociedade insaciábel que berran pedindo temos mellores. Tempos antergos que amosan respecto e deixan como herdo pontes pétreas, muíños cantadores, canles xenerosas, pesqueiras, caneiros... é dicir, ARTE e VIDA.

Un río, moito máis que unha corrente de auga, constitúe un conxunto de ecosistemas ricos, complexos e fráxiles, de grande importancia na conservación da biodiversidade. Unha grande cantidade de animais e vexetais dependen deles para a súa supervivencia, adaptados a un medio que presenta distintas características segundo falemos do tramo alto, medio ou baixo dos cursos fluviais.

Pero a maiores da importancia biolóxica é de destacar aos ríos como fonte de inspiración no ideario popular. Así vemos a ríos con cualidades humanas, e ríos como acubillo de seres mitolóxicos como os xacios, feiticeiras, homes-peixe, lavadeiras, cocas, damas,

As pontes

Río embaixo,
río enriba,
polos ollíños
das pontes
espella
a iauga
e o día.

Non hai barquiñas
ancradas
nin hai
mociñas
belidas
que laven
entre as
escumas
ó levián
son
das cantigas.

Río embaixo,
río enriba,
a iauga
canta
e camiña
balbordos

de pontes
vellas
e abrentes
de mol
ledicia.
Río embaixo,
Río enriba,
ruadas
de amores
tolos
ós pés
das pontes
lle brincan
augas
turbias,
augas
claras,
espellada
flor
do día...
Río embaixo...
Río enriba...

Pura Vázquez
A saudade e outros
poemas (1963)

Río Miño ao seu paso polo Corgo

xerpas... Do mesmo xeito, os ríos aparecen con abundancia en textos literarios galegos. Dende o famoso poema de Rosalía de Castro recollido en *Cantares Gallegos*, téñense escrito "ríos de tinta" encol do tema (véxanse os dous poemas recollidos no caderno).

Pero os ríos encherían toda unha enciclopedia dificilmente resumíbel en dúas páxinas polas múltiples caras do poliedro azul. Arquitectura, literatura, bioloxía, gastronomía... son palabras que, no país galego e ligadas aos ríos, son sinónimas de identidade, riqueza e orgullo.

O Corgo é unha chaira do interior de Galiza, sucada por un bo puñado de cauces fluviais. O escudo do concello reflicte perfectamente o anterior co ondulado de azul e prata, ao mesmo tempo que o propio significado do topónimo:

corgo s.m. **1.** Poza natural no curso dun río, ou artificial, utilizada para curtir o liño. **2.** Oco nunha rocha ou depresión do terreo, que se enche de auga cando chove. **3.** Represa natural ou poza artificial onde se recollen as augas destinadas a regar e, tamén, canle de distribución destas augas.

Deste xeito, queda demostrado que os ríos marcan a identidade dunha terra tan vizosa coma O Corgo, e en moitos casos, tamén a división con outros concellos.

As augas da totalidade do concello pertencen á conca do Miño, que rexe administrativamente a Confederación Hidrográfica do Miño-Sil.

OS RÍOS DO CORGO

Río Miño

O pai Miño nace no Pedregal de Irimia (serra de Meira). É o río máis longo de Galiza (308 km) e o máis caudaloso (340 m³/s) unha vez recibe as augas do seu principal afluente, o Sil. Todo o seu curso alto (incluído o Corgo) está declarado Reserva da Biosfera. Dende o seu nacemento ata a súa desembocadura vese apoiado en cinco ocasións para demostrar despois toda a súa forza fronte os enxeños humanos (Belesar, Os Peares, Velle, Castrelo do Miño e Frieira). Os seus principais afluentes son o Sil, Neira, Ladra, Narla, Chamoso, Arnoia e Avia entre outros. Pasa polas cidades de Lugo, Ourense e Tui antes de desembocar no Océano Atlántico (para facer de límite administrativo co país veciño) nun fermoso estuario que é navegábel nos últimos 33 km. Son famosas as pontes de Lugo e de Ourense de pasado romano. Ao seu paso polo Corgo crea un dos bosques de inundación máis destacados de Europa, o da Fervenza.

*Ven, acóchate en min
que imos ver pasar o río,
ese río teu e meu
que tantos anos levou
noso destino.*

*O Miño vai silandeiro
coñecendo o seu camiño
nin mira o que vai deixando
polas orelas do frío.*

*El vai marcando na area
seus nomes, e os seus desexos
o demais nin o sospeita
mentres ficamos morrendo.*

*Os sendeiros de auga doce
son un misterio no tempo.
¿Onde pechan seu rumor?
Nas alas doces do vento.*

*Mª do Carme Kruckenberg
Poemas sen resposta, 1999.*

Río Neira

O río Neira nace na Fontaneira (serra do Portelo, Baleira), atravesa de nordeste a sudoeste os concellos de Baralla e Láncara, e desemboca no Miño na confluencia dos concellos do Corgo (parroquia de Cerceda) e do Páramo, nunha zona declarada recentemente de especial protección dos valores naturais pola súa riqueza. Nos seus 56 km de lonxitude recibe as augas dun bo número de afluentes, entre os que destacan pola dereita o Tórdea e pola esquerda o Sarria, formando unha cunca que abrangue uns 830 quilómetros cadrados. É un río con gran riqueza piscícola e ecolóxica e famoso polas súas cobizadas troitas, que agocha nas súas vertentes magníficos bosques de carballos, castiñeiros e abidueiras, onde atopa refuxio unha numerosa e variada fauna. No concello do Corgo déixanos como xoia a ponte de Neira (de orixe medieval) e un bo feixe de muíños.

Río Tórdea

O río Tórdea nace na Serra da Vacariza, en Castroverde, a uns 20 km da cidade de Lugo. Ó longo do seu percorrido recolle as augas de varios ríos e regatos. O Manzadán, que drena o bloque do Corgo e desemboca en Maceda, é o seu principal afluente pola dereita, sendo o Uriz o máis importante pola esquerda. No Corgo destacan as pontes medievais de Gomeán e de Lago. Desemboca no río Neira na parroquia de Camposo.

Río Chamoso

Nace nas serras do Mirador e Monciro e conta cunha conca de 163 quilómetros cadrados. Recolle as augas dos concellos de Castroverde e O Corgo e desemboca no Miño facendo de límite entre este último concello e o de Lugo. É un río que deixou fondas pegadas na toponimia da zona, dende o antigo condado suevo de Chamoso ao que pertencían os concellos do Corgo, Castroverde, unha boa parte de Láncara e Baralla e un anaco de Lugo e Becerreá, ata varias parroquias (San Bartolomeu, San Cristovo e Santo André de Chamoso) e lugares (Chamoso, parroquia de Paradela, onde desemboca). Despois de mover muíños, serras e mazos, o Chamoso deixanos no Corgo as fermosas pontes de Galiñeiros e do Vao e a praia fluvial de Abuín.

Ponte de Galiñeiros

RUTA DO CHAMOSO E DO TÓRDEA

Tramo I: Campo da feira (Adai)-Campelo

Datos técnicos

- Lonxitude: 3.700 m
- Tempo aproximado: 50 min

Como chegar?

Para chegar ao punto de inicio da ruta (campo da feira de Adai) cóllese a estrada de Adai-Romeán na N VI en Chamoso (San Cristovo). Os que veñan pola A6 en dirección Madrid deben incorporarse á N VI no km 488 (Sarria-Monforte) e os que circulen en dirección A Coruña poden facelo no km 479 (O Corgo-Castroverde).

Puntos destacados no tramo

- 1 Campo da feira (Adai).** Os trece de cada mes o campo da feira de Adai reúne, dende hai máis de trescentos anos, unha das feiras máis importantes da comarca. A feira de Adai, do trece ou dos burros (rememorando a importancia destes animais no transporte de mercadorías), celébrase nun fermoso recinto rodeado polo pazo do Xeneral Tella, a igrexa parroquial e a antiga escola, e conta con dous pavillóns para o gando, un quiosco central e carballeiras onde comer o polbo á feira. Este recinto alberga tamén a poxa de gando selecto da Raza Rubia Galega e anualmente a Feira do Cabalo.
- 2 As Aceas (Adai).** Saíndo de Adai atopámonos no Chamoso cun interesante complexo hidráulico. O fondo desnivel do caneiro orientaba as augas cara un muíño e unhas turbinas que produciron por vez primeira enerxía eléctrica para Adai e a contorna. O muíño atópase situado a carón dunha casona de cuidada cantaría.
- 3 Capela das Virtudes (Pedrafita).** A cabalo de Adai e Pedrafita aparece un pequeno santuario no que antes foi unha agra. A virxe das Virtudes ten moita devoción en todo o concello, e mostra diso é que os veciños de Pedrafita celebran anualmente festa na súa honra a mediados de maio (a Ascensión). A capela é un edificio alongado de granito de pouca altura e espadana dun van no frontispicio. Nas proximidades da capela atópase a fonte das virtudes e un monolito que lembra que por alí pasaba a vía romana XIX de Lucus Augusti a Asturica Augusta. Aínda se pode apreciar a lomba orixinal da vía en moitos tramos (a ruta de sendeirismo discorre paralela á vía romana ata Fonteita).

Puntos de interese nas proximidades

- **Fonte das Virtudes (Pedrafita).** Fonte de augas sulfurosas boas para as doenzas relacionadas coa vista e a pel. A tradición di que o pano empregado para lavar a zona doente ten que deixarse colgado na proximidade da fonte e a medida que vaia podrecendo o pano a enfermidade irá curando. Conta tamén a lenda que hai moitos anos os veciños de Pedrafita atoparon a Virxe neste lugar. Eles levárona á igrexa parroquial pero a Virxe volvía aparecer preto da fonte, deste xeito non lles quedou máis remedio que facer unha capela nas proximidades.
- **Sartegos de Adai.** No medio dun prado (próximo a un regato) no monte existente entre Adai, As Virtudes e Queizán apareceron recentemente dous sartegos. Labrados en cadanseu bloque granítico e separados uns metros, atópanse na actualidade moi erosionados.

RUTA DO CHAMOSO E DO TÓRDEA

- **Casa de Ulloa (Pedrafita)**. Casa de cantaría con escudo e fermosa solaina.
- **Sartegos da Groba (Pedrafita)**. Parella de sartegos altomedievais escavados en rocha granítica.
- **Igrexas parroquiais de Pedrafita e Bergazo**. Pequenas igrexas de cantaría, situada esta última no castro de Bergazo.

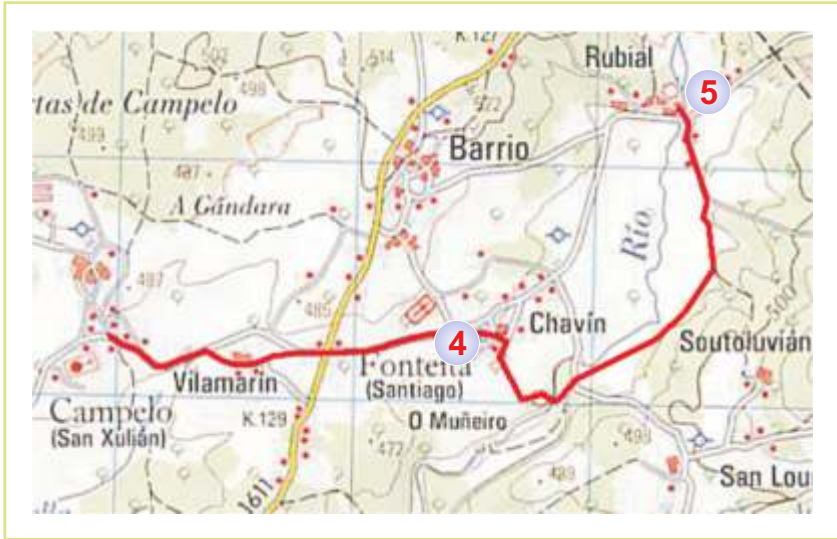
Pavillón no campo da feira

Capela das Virtudes

RUTA DO CHAMOSO E DO TÓRDEA

Tramo II: Campelo-Rubial (Fonteita)

Datos técnicos

- ❑ Lonxitude: 4.000 m
- ❑ Tempo aproximado: 55 min

Puntos destacados no tramo

- 4 Igrexa parroquial de Fonteita.** Templo de orixe románica (parte posterior) con modificacións barrocas. Ten unha espadana de dous vans e unha porta alintelada no frontispicio barroco, mentres que na parte románica posúe unha nave a dúas augas con cornixa e modillóns e unha ábsida de dous corpos (un rectangular e outro semicircular) cunha bóveda de canón rematada en semicúpula. No 1973 apareceron na ábsida pinturas murais durante obras de restauración. A carón da igrexa existe unha fonte cun lavadoiro de época moderna.
- 5 Ponte de Rubial (Fonteita).** Ponte de arquitectura popular construída para salvar o río Tórdea con bloques de granito de grandes dimensións.

Puntos de interese nas proximidades

- **Igrexa parroquial de Campelo.** Igrexa románica de planta rectangular cuberta a dúas augas. Entrada con arco lixeiramente apuntado nun frontispicio cunha espadana dun só van. A cornixa está soportada por modillóns tanto na nave como na ábsida. No seu interior conserva unha virxe do século XIII.
- **Castro de Barrio (Fonteita).** Atópase situado nun outeiro ao norte de Barrio. Consta dun recinto ovalado fortificado, posuíndo ao norte dúas murallas separadas cun estreito terraplén.

Igrexa de Fonteita

Detalle da ábsida

Ponte de Rubial

Castiñeiro centenário a pé de ruta

Igrexa de Campelo

Detalle da ábsida

RUTA DO CHAMOSO E DO TÓRDEA

Tramo III: Rubial (Fonteita)-Queizán de Arriba

Datos técnicos

- Lonxitude: 4.000 m
- Tempo aproximado: 55 min

Puntos destacados no tramo

- 6** **Conxunto artístico de Queizán de Arriba:** igrexa parroquial, cruceiros e sartego. A igrexa é de planta rectangular con muros de cantaría e teito a dúas augas de lousa. Posúe un frontispicio con porta alintelada, óculo e espadana de dous vans. Ten arredor un espacioso adro no que se atopa un cruceiro de cantaría sobre unha base escalonada con dous chanzos no que apoia unha columna con basa cadrada, fuste octogonal e gran capitel de base cadrada no que se ergue a cruz. Fóra do adro atopamos outro cruceiro de semellantes características co anterior pero cunha base con tres chanzos. Tamén nas proximidades podemos apreciar un sartego altomedieval labrado na rocha que se atopa en bo estado de conservación.

Puntos de interese nas proximidades

- **Muíño de Rubial.** Un dos moitos muíños movidos polas inqedas augas do Tórdea. Posuía dúas moas nun edificio de cantaría a dúas augas. Non é de estranar a abundancia de pontes e muíños nun concello tan ben drenado por cauces fluviais.

Igrexa de Queizán

Cruceiro exterior

Cruceiro do adro

RUTA DO CHAMOSO E DO TÓRDEA

Sartego

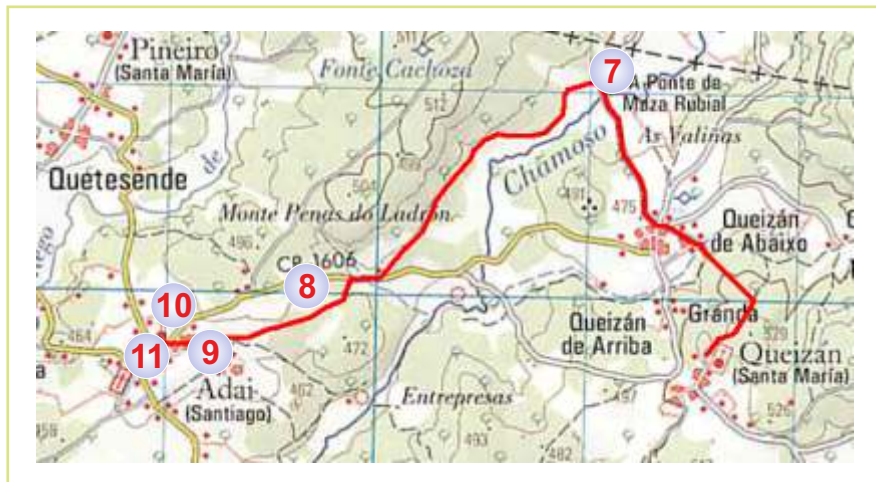
Muíño no Tórdea

Fonte en Vilaboa

RUTA DO CHAMOSO E DO TÓRDEA

Tramo IV: Queizán de Arriba-Campo da feira

Datos técnicos

- ❑ Lonxitude: 4.600 m
- ❑ Tempo aproximado: 60 min

Puntos destacados no tramo

- 7 Muíño e mazo de Andrés (Queizán).** No lugar dos Muíños (nome bastante significativo), camiño de Gracián, atopámonos cun edificio de cantaría que acubillaba no seu interior muíño e mazo. Hoxe en desuso, pero en bo estado de conservación, aínda podemos admirar o pombal na parte do faiado.
- 8 Rocha con cruces (entre Adai e Queizán).** Preto de Arroxós e situado nos límites das parroquias de Adai e Queizán podemos atopar unha rocha á beira do camiño con numerosas cruces inscritas de diferentes tamaños.
- 9 Casa-Torre de Adai.** Edificio principal de tres alturas con construcións anexas de dúas. O edificio posúe tres portas con arcos de medio punto construídos con dobelas e cantaría de granito.
- 10 Pazo do Xeneral Tella (Adai).** Presidindo o campo da feira de Adai podemos atopar unha enorme construción dos anos corenta do século XX, erguida con presos da ditadura franquista. Presenta dúas torres almenadas con tres andares gorecendo un corpo central máis baixo que alberga un escudo labrado en pedra sobre a porta principal. O pazo posúe amplos xardíns na parte posterior.

RUTA DO CHAMOSO E DO TÓRDEA

- 11** **Igrexa Parroquial de Adai.** Moderna igrexa (do 1890) situada sobre unha rocha de granito no máis alto do campo da feira. Ten planta de cruz latina, porta alintelada, óculo e espadana con dous vans.

Puntos de interese nas proximidades

- **Sartegos de Queizán de Abaixo.** No medio de Queizán de Abaixo no lugar que outrora ocupou unha capela descubríronse cinco sartegos escavados en rocha granítica. Hoxe podemos apreciar un deles (de pequenas dimensións) pertencente a un neno.
- **Castro de Queizán de Abaixo.** Na saída de Queizán cara Adai podemos observar os restos dun castro fortificado situado no cumo dun outeiro. Defendido por muralla e terrapléns atópase na actualidade cheo de vexetación e maleza.
- **Antigo cárcere de Adai.** É unha mostra da importancia que tivo a Pobra de Adai, que foi xurisdición e, trala abolición do Antigo Réxime, concello ata o 1840 que se trasladou definitivamente ao Corgo. Adai tivo casa de Audiencia e cárcere, con mil vasalos, escriván e meiriño.

Muiño de Andrés

Casa-Torre de Adai

Pazo do Xeneral Tella

Fonte en Adai

Antigo cárcere de Adai

RUTA DO MIÑO E DO NEIRA

Tramo I: A Fervenza (Santo Estevo de Farnadeiros)-Lapio

Datos técnicos

- ❑ Lonxitude: 4.700 m
- ❑ Tempo aproximado: 65 min (1 h e 5 min)

Como chegar?

Para chegar ao punto de inicio da ruta, A Fervenza, temos varias alternativas. Vindo de Lugo pola N VI podemos coller en Conturiz a estrada do Páramo, apartando á dereita despois de Quinte. Outra forma é collendo en Nadela a estrada de Sarria-Monforte (C 546) ata Maceda para incorporarse despois á DP 1611 en dirección Ponte de Neira. Catro quilómetros e medio máis adiante incorporarémonos á dereita para facelo despois á esquerda (segundo os indicadores).

Para o que veña pola A6 en dirección Madrid recomendámoslle sair no punto quilométrico 488 e coller a C 546 como antes. Para o que veña en dirección A Coruña debe sair no km 479 e coller a DP 1611 (cruzando de fronte a N VI nunha rotonda e pasando por enriba da C 546).

Puntos destacados no tramo

- 1 Casa Grande da Fervenza** (Sto. Estevo de Farnadeiros). Edificación tradicional do século XVII de grandes dimensións relacionada co aproveitamento hidráulico do río Miño. Situada nun dos recunchos de maior fermosura da provincia presenta unha construción principal de planta cadrada, tellado a catro augas de lousa e paredes consistentes con bloques de granito ben traballados. Posúe varias pendellas arredor onde se atopan a fragua e o tear. O conxunto das instalacións dedícase hoxe a establecemento hosteleiro de turismo rural.
- 2 Casona de Lapío.** Impresionante casa de cantaría de enormes dimensións situada no centro da aldea. Construída en varios tempos posúe no lateral unha fermosa solaina.

Puntos de interese nas proximidades

- **Castro de Farnadeiros (Sto. Estevo de Farnadeiros).** Está situado nun outeiro no lugar coñecido como Monte do Castro. O recinto deféndese cunha muralla perimetral con acceso pola parte sur.

Salto da Fervenza

RUTA DO MIÑO E DO NEIRA

Casa Grande da Fervenza

Detalle dos alpendres

Casona en Lapio

Detalle da solaina

RUTA DO MIÑO E DO NEIRA

Tramo II: Lapio-Reconco (Cela)

Datos técnicos

- Lonxitude: 5.000 m
- Tempo aproximado: 70 min (1 h e 10 min)

Puntos destacados no tramo

- 3 Casa Grande de Camposo.** Casa de grandes dimensións de planta rectangular construída con bloques ben labrados de granito. Posúe un balcón feito con laxes de lousa e un pombal (nos arredores) de tipoloxía tradicional con forma cilíndrica e lousado cónico que presenta como peculiaridade unha distancia entre o pombeiro e a cuberta maior que noutros pombais do concello. O conxunto dedícase na actualidade a establecemento de turismo rural.

RUTA DO MIÑO E DO NEIRA

- 4 Igrexa parroquial de Camposo.** Igrexa de estilo románico situada no cumo dun outeiro con amplas vistas á chaira. Nave a dúas augas con cornixa soportada por toscos modillóns biselados. Ábsida máis baixa e estreita feita en dous tramos (rectangular e semicircular). Frontispicio con porta de arco de medio punto e espadana dun só van.
- 5 Muíño de Paz (entre Camposo e Moscán).** Nunha contorna de inxel fermosura (estropeada en parte pola recente construción da vía rápida a Sarria), atopamos no río Neira un enorme caneiro e unha pontella que dá acceso a un dos grandes muíños da rodeada, o muíño de Paz, situado na ribeira pertencente a Moscán (concello do Páramo).

Puntos de interese nas proximidades

- **Igrexa parroquial de Lapío.** A igrexa actual foi construída sobre unha románica. É un edificio de pequenas dimensións que posúe no frontispicio unha porta con arco de medio punto, óculo (selado) e espadana dun só van. Alberga unha virxe con neno dos s. XVI-XVII.
- **Casa Grande de Laxes (Camposo).** Conxunto de edificacións rodeado por un murallón que presenta unha entrada na esquina superior con arco de medio punto presidido por un escudo de armas. A construción principal, de grandes dimensións, é de planta rectangular cunha escalinata de acceso executada en pedra.
- **Pombal en Laxes (Camposo).** Preto da casa grande e nun entorno único (Laxes é unha das aldeas máis fermosas do Corgo) atopamos un pombal de corpo cilíndrico e cuberta cónica de lousas irregulares.

Casa Grande de Camposo

Igrexa de Camposo

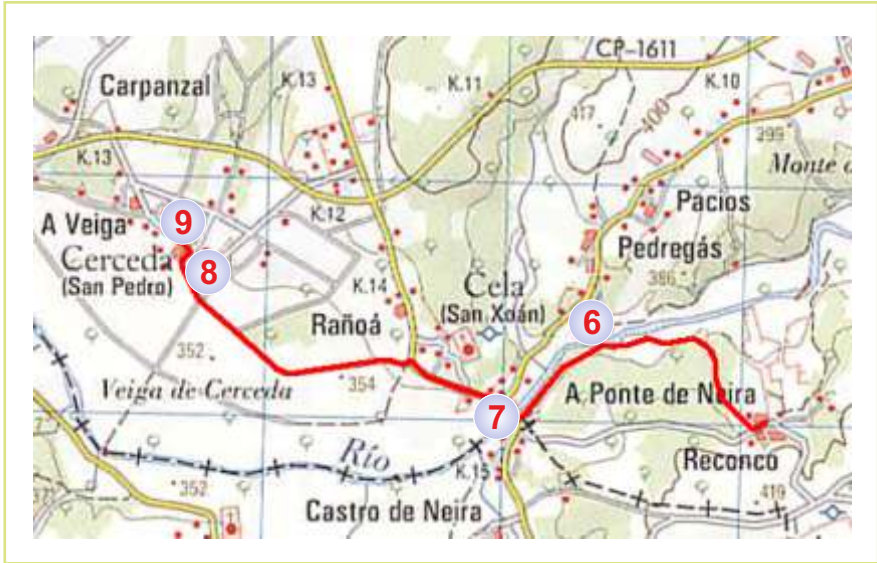
Muiño de Paz

Casa Grande de Laxes

RUTA DO MIÑO E DO NEIRA

Tramo III: Reconco (Cela)-Cerceda

Datos técnicos

- Lonxitude: 3.300 m
- Tempo aproximado: 45 min

Puntos destacados no tramo

- 6 Muíño de Chousa (Cela).** Neste tramo de camiño atopámonos rochas graníticas de grandes dimensións rodeadas de árbores autóctonas. Do outro lado do río Neira atopámonos con outro dos grandes muíños do concello, o de Chousa.
- 7 Ponte de Neira (Cela).** Na estrada que une Lugo co Páramo e xa nos límites do concello aparece altiva a ponte sobre o Neira. Con catro vans de medio punto ten unha datación orixinaria de arredor do século XIII-XIV.
- 8 Casa-Torre do Pacio (Cerceda).** A casa fortaleza do Pacio foi mandada construír por don Rodrigo de Páramo ao final do século XVI. Actualmente a edificación atópase moi reformada (con notorias alteracións) non conservando nin as torres nin as almeas. Posúe dous portóns en arco de medio punto realizados en grandes pezas de granito. Fronte á edificación existe un arco de entrada da edificación orixinaria.
- 9 Igrexa parroquial de Cerceda.** No centro de Cerceda destaca a igrexa parroquial. Ten un frontispicio con porta alintelada, óculo central e espadana de dous vans con acróteras barrocas.

Puntos de interese nas proximidades

- Igrexa parroquial de Cela. Cun pasado románico foi reconstruída recentemente. Destacan os canzorros e a porta principal en arco de medio punto e tímpano liso alintelado. No muro perimetral do adro existen tres cruces de granito recuperadas dun antigo vía crucis da zona.
- Noria do Neira (Cela). Noria de madeira de grandes dimensións empregada para regar terreo agrícola contiguo ao río.
- Casa de Cardexo (Cerceda). Conxunto de edificacións rodeadas por unha muralla de granito e formada por unha casa grande cunha solaina que ocupa todo o lateral, hórreo con esteos de cantaría e entramado de madeira e pombal de tipo tradicional con forma cilíndrica e cuberta cónica.

Contorna do moulin de Chousa

RUTA DO MIÑO E DO NEIRA

Ponte de Neira

Casa-Torre do Pacio

Igrexa de Cerceda

Casa de Cardexo

RUTA DO MIÑO E DO NEIRA

Tramo IV: Cerceda-A Fervenza

Datos técnicos

- Lonxitude: 4.000 m
- Tempo aproximado: 55 min

Puntos destacados no tramo

- 10**-Fraga da Fervenza. A carón do río Miño destaca o bosque da fervenza (auga que ferve) que recibe o seu nome polo salto de auga natural máis alto de todo o seu cauce, que se atopa río arriba. Un conxunto de lagoas, nadas das periódicas inundacións do Miño, rodeadas por carballos e castiñeiros centenarios, grosos amieiros, freixos, salgueiros... fan da fraga da Fervenza un espazo único en Europa a xuízo dos expertos. Un total de trescentas hectáreas poboadas por animais e plantas propias das ribeiras fluviais nun lugar onde o Miño crea unha

RUTA DO MIÑO E DO NEIRA

das numerosas ínsuas ao seu paso. Este bosque de inundación acaba de ser distinguido co premio nacional Bosque do Ano do 2007 (primeiro premio da categoría Bosque Ameazado do Ano), concedido por un xurado independente e convocado polo Ministerio de Medio Ambiente e a ONG Bosques sin Fronteras, debido ás frecuentes talas de carballos. A fraga da Ferverza pertence á ampla Reserva da Biosfera Terras do Miño e foi recentemente declarada (de xeito provisional) Zona de Especial Protección Natural pola Xunta de Galicia.

11. **Amieiros da Ferverza.** Na fraga da ferverza e a carón do río existen unha serie de amieiros que destacan polas súas dimensións e porque forman un único tronco. Hai pouco tempo, unha publicación que recolle as cen árbores máis senlleiras do estado (oito delas galegas), introduciu o maior dos amieiros da ferverza na súa escolma. Posúe 4 m de perímetro, 15,5 m de altura, 7,5 m de diámetro de copa e unha idade aproximada de 150 anos.
12. **Muíño da Ferverza.** Situado a carón do salto da ferverza do Miño, un longo caneiro alimenta a un muíño de dúas moas de planta cadrada a dúas augas. Atópase rehabilitado formando parte do conxunto etnográfico da ferverza pertencente á casa de turismo rural.

Puntos de interese nas proximidades

- Desembocadura do Neira (Cerceda). Fermoso espazo rodeado de fraga autóctona e prados de ribeira. A desembocadura do Neira marca a división dos concellos do Corgo, O Páramo e Guntín.

Río Miño na Ferverza

Lagoa de inundación

Muíño da Fervenza

Amieiro

BIBLIOGRAFÍA

A Casa Grande de Quintela. Isaac Rielo Carballo. O Mocrín. 2005.

Diccionario dos seres Míticos Galegos. X. R. Cuba, A. Reigosa e X. Miranda. Xerais. 1999.

Guía de los Ríos de Lugo. Varios. El Progreso. 1996

Guía para viajeros "Árboles, leyendas vivas". Susana Domínguez e Ezequiel Martínez SDL Ediciones. 2006.

Historia de Corgo. Jesús Abuín Arias. Servizos de publicación da Deputación de Lugo. 2000.

Mapa Topográfico Nacional de España (97 e 98). Instituto Geográfico Nacional.

O Corgo, amplo horizonte. Xulio Xiz. Concello do Corgo. 2007.

Poemas de amor. Poetisas da xeración do 50. Escolma feita por Maximino Cacheiro. Tórculo Edicións. 2004.

Poetízate (Antoloxía da poesía galega). Escolma feita por Fran Alonso. Xerais. 2006.

PXOM do Concello do Corgo. Antonio de Vega Rodríguez e outros. Concello do Corgo.

Varias páxinas web.

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE INNOVACIÓN
E INDUSTRIA

Dirección Xeral de Turismo